

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERING

te Maastricht op 4 april

De heer **Montagne** ziet zich als geoloog genoodzaakt een kleine correctie aan te brengen op het artikel van Dr. S. J. Dijkstra in het maandblad van 29 maart j.l.

Dr. Dijkstra's inleidende bespreking van de komende excursie naar Belvaux geeft aanleiding tot een tweetal opmerkingen:

1. de schrijver gebruikt abusievelijk de stratigrafische benamingen „Onder-Karboon” en „Dinantien”. In plaats hiervan leze men resp. „Midden-Devoon” en „Givetien”.

2. Op deze wijze verbeterd stelt hij: „*Het gesteente bestaat uit Midden-Devoon en wel uit het Givetien. Onder Givetien verstaat men de tijd, maar ook het gesteente dat in die tijd gevormd werd*”. Ontegenzeggelijk zal in de spreektaal wel eens de naam van een geologische periode gebruikt zijn (en nog worden) om er bepaalde gesteenten mee aan te duiden. Een dergelijk gebruik wekt echter verwarring en is wetenschappelijk onjuist. In het geval van Belvaux moet gesproken worden van „kalksteen uit het Midden-Devoon”. Voor het jongste gedeelte van het stratigrafische begrip „Midden-Devoon” wordt in de internationale terminologie het woord „Givetien” gebruikt. Door stratigrafische aanduidingen als dit „Givetien” uitsluitend als tijdperk-aanduiding te gebruiken wordt het begrijpelijk, dat er in het ene areaal een „Givetien-kalksteen” kan bestaan en in een ander deel van de wereld sprake zou kunnen zijn van bv. een „Givetien-zandsteen”.

Voor de studie van de geologie van deze streek zij verwezen naar het artikel „Géologie et Géomorphologie de la Région du Parc National de Lesse et Lomme” door Dr. B. van de Poel, in Publication de l' A.S.B.L. „Ardenne et Gaume”, monographie no. 1.

De heer **Buddenberg** vond in het Savelsbos een slapende eikelmuis. In het grote nest heerste een temperatuur van 6° C. Hij vraagt hoe het staat met de populatie van deze dieren.

De heer **Otten** Jr. kreeg dezer dagen een exemplaar in handen, dat in Bemelen was gevan-

gen. In IJsseling en Scheygrond vond hij aangegeven, dat deze dieren voorkomen in de helingbossen tussen Meerssen en Valkenburg. Het zijn echte rovers, die hun winterslaap van 7 maanden, („Zevenslapers”) graag in nestkasten doorbrengen. Zij hebben een lange, platte staart met witte franje.

De heer **Otten** vond ook in de gangen van de Sint Pietersberg eikelmuisen.

Eikelmuis in winterslaap.

foto J. Th. ter Horst

De heer **Mommers** zag ze geregeld in Gronsveld, met name in het bos aan de Riesenbergh. Ook in Heer komen ze voor, waar ze zelfs eens de fruitvoorraad op de zolder van de Zusters van Opveld belaagden. Bekend zijn zij ook van het Cannerbos.

De heer **van Noorden** vraagt of deze dieren „echt slapen” of dat zij ook wakker kunnen worden. De **voorzitter** antwoordt dat alle slapers wakker worden wanneer de kritieke temperatuur van 0° C. bereikt wordt. Zij hebben ook in actieve toestand een labiele temperatuur. In de zomer hebben zij 's nachts een lichaamstemperatuur die 4° lager is dan overdag. Zij kunnen dus poikilotherm worden, iets wat voor zoogdieren wel heel bijzonder is. Voor insecten is dit normaal, hier daalt de lichaamstemperatuur zelfs met de omgeving onder nul. Dit laatste is bij zoogdieren niet het geval: de dieren worden wakker en brengen hun lichaamstemperatuur weer op peil wanneer de temperatuur tot 0° C gedaald is.

De heer Vic Janssen nam eikelmuisen waar in de natuurwachtershut van de Stichting Z.O.-Limburg te Stokkem-Wylre; de dieren komen hier elk jaar terug.

Mej. van Wessem vertelt dat men haar verleden jaar in het museum een eikelmuis in een nestkastje bracht, afkomstig van de Schiepersberg. Later op de avond werd een dia van dit dier geprojecteerd.

Vervolgens vertelt de heer Kemp zijn vogelwaarnemingen.

Op het grindgat te Itteren verbleven tussen 7 I en 2 III de volgende vogels (maximale aantallen): 35 Wintertalingen (*Anas crecca*), 10 ♂ ♂ Pijlstaart (*Anas acuta*), 125 Tafeleenden (*Aythya ferina*), 30 Kuifeenden (*Aythya fuligula*), 2 ♀ ♀ Brilduiker (*Bucephala clangula*), 10 Wilde eenden (*Anas platyrhynchos*), 1 Bergeend (*Tadorna tadorna*), 3 ♀ | ♀ Nonnetje (*Mergus albellus*), 2 Dodaars (*Podiceps ruficollis*), 2 ad. & 3 imm. Wilde zwanen (*Cygnus cygnus*), 210 Meerkoeien (*Fulica atra*) en 2 ad. & 8 imm. Stormmeeuwen (*Larus canus*).

Bij Neerharen (B.) zag ik op 2 III 22 Pijlstaarten en 90 Wintertalingen.

Een Wulp (*Numenius arquata*) werd door mij op 4 II te Neerharen (B.) en op 17 II te Itteren waargenomen.

Op de dode Maasarm bij Eysden zwom op 3 II 1 mann. Slobeend (*Anas clypeata*) en op 27 II 17 Dodaars (*Podiceps ruficollis*).

Bij Stevensweert constateerde ik op 11 II 2 ad. & 2 imm. Kleine zwanen (*Cygnus bewickii*) samen met 2 ad. & 5 imm. Wilde zwanen (*Cygnus cygnus*) en op 3 III 6 Krakeenden (*Anas strepera*).

Het grootste aantal Blauwe reigers (*Ardea cinerea*) bij Borgharen bedroeg 26 op 3 II, terwijl er op 27 I aldaar 22 Blauwe reigers waren, waarvan enkele elkaar eventjes „het hof maakten” en daarbij telkens met de snavel klepperden.

De heer Geurts laat een bruine noot zien, die op dit moment niemand kan determineren maar die men wel kent uit de winkels. De noot werd in het veld gevonden en spr. meent, dat een kraai deze noot zou kunnen hebben meegebracht om ze op de grond te laten kapot vallen. Het is bekend dat deze dieren dat doen met wal-

noten. De boeren halen dan ook hun note-boompjes uit het veld.

De heer Geurts kan het heugelijk nieuws mededelen, dat de gemeente Echt besloten heeft de drie plassen, die uit ornithologisch en botanisch oogpunt zo uniek zijn, niet vol te storten. Alle aanwezige leden zijn blij te vernemen dat het gemeentebestuur deze prijzenswaardige beslissing genomen heeft. Zowel Dr Kruytzer als de heer Geurts hebben voor het behoud van de plassen hun best gedaan.

De heren Gyzelaars en Verheyen uit Echt zagen op 31 I om 18 uur de eerste vleermuis in 1968 aan 'n tak boven het Hagelkruis aan de Doorderweg.

De voorzitter haakt nog even in op het merkwaardige voorjaar in verband met de bosmieren. In februari was het 2 dagen goed zonnig, daarna is het weer koud geworden. In een bosmieren-nest bleken de dieren aan het zonnen te zijn. Prof. van Boven had gedacht dat de mieren in de volgende koude periode weer in winterslaap zouden gaan. Dat gebeurde inderdaad in alle nesten behalve bij één. In dit laatste werden verleden week gevleugelde mieren aangetroffen. De eieren moeten dus begin februari gelegd zijn en de mieren moeten kans gezien hebben de juiste temperatuur te handhaven. Het nestmateriaal is zeer vochtig; de temperatuur erin is overdag 40-50° C. Door de nachtelijke afkoeling wordt er als het ware een mantel van waterdamp aan de periferie van het nest gevormd, die het beschermt tegen verdere afkoeling. Op een diepte van 30 cm. vindt men dan een temperatuur 27-30° C; een temperatuur van 25° is noodzakelijk om het broed uit te laten komen. Het merkwaardige is, dat de mieren kans hebben gezien gedurende deze periode voldoende voedsel te verzamelen. In dit nest bleken de mannetjes gevleugeld, de wijfjes waren allemaal nog als larven aanwezig. Het is n.l. zo, dat als de koningin niet kan zonnen er onbevuchte eieren ontstaan, waaruit de mannetjes zich ontwikkelen. Uit het tweede legsel ontstaan dan wijfjes. Als de koningin gedurende een week kan zonnen, is het eerste legsel wel bevrucht en ontstaan er vrouwelijke dieren; het tweede legsel is onbevucht en levert de mannetjes. Bij het nest werden grote mierenstraten gevonden, er was zelfs een pad in de sneeuw.

De reservaatbewaker M. H. van Deursen uit Ospel bericht ons het volgende:

Op 12 februari 1968 zag ik om 9.30 uur op de plas „t Elfde”, onderdeel van C.R.M. reservaat „de Grote Peel”, 2 nonnetjes ♂ ♀. Het was koud weer: lichte nachtvorst —1 gr., overdag zonnig. Deze vogels werden op een afstand van 200 meter met mijn kijker 7x52, gezien; het ♂ wit met zwarte kop- en rugtekening en het ♀ met donkere kop en witte hals.

Opvallend was dat alleen het ♀ regelmatig onderdook en naar voedsel zocht. Vermeldenswaard is dat op 18 II deze vogels ook door de heer en mevrouw de Bruyn uit Venlo werden waargenomen. Op 22 II werden deze vogels door mij op de plassen „t Steltlopersven” en „t Elfde” weer waargenomen.

Het nonnetje is een algemene wintergast van meren en rivieren, maar werd volgens de 2e herziene druk van de „Avifauna van Limburg” door Hens (zie onder volgnummer 170 blz. 338) en volgens de „Avifauna van N. Brabant” onder volgnummer 57 blz. 82 nooit eerder in het natuurreservaat „De Groote Peel”, waargenomen.

Met een projectie van enkele dia-series, resp. over de omgeving van Belvaux, en over de merkwaardige meridionale flora van dit a.s. excursiegebied werd de vergadering besloten.

te Heerlen op 9 april

Zoals gewoonlijk kwam er weer een aantal voorjaarsplanten ter tafel. Als tegenhanger van *Leucojum vernum* die in maart vertoond was, was nu *L. aestivum*, Zomerklokje, meegebracht. Deze laatste soort is ook inlands, erg zeldzaam, maar talrijk ter plaatse. Deze soort kan een lengte van 60 cm bereiken en de bloeiwijze bestaat uit 3-7 bloemen, waardoor hij niet met het sneeuwkllokje verwisseld kan worden. Hij wordt wel gekweekt, maar heeft op zijn nieuwe groeiplaats een paar jaar nodig om rijk te kunnen bloeien. Ook werd *Adoxa moschatellina*, Muskuskruid, vertoond. De blaadjes hebben een grote overeenkomst met die van de bosanemoon. De bloemen zijn geelgroen en lijken wel wat op die van de aalbes. Ze zijn zo geplaatst dat het geheel aan een dobbelsteen doet denken. De systematische plaats van dit plantje, dat in Zuid-Limburg op vochtige plaatsen

veel voorkomt is onduidelijk. Het wordt wel tot de Saxifragaceae, Steenbreekfamilie gerekend, maar anderen hebben er een aparte familie, bestaande uit één geslacht met één soort van gemaakt.

Vervolgens gaf Dr. Bruna een overzicht van het natuurgebeuren in het voorjaar. De eerste vlinders, citroenvlinder en kleine vos komen te voorschijn, deze hebben als volwassen dieren overwinterd. Bij 12° C beginnen de honingbijen uit te vliegen. Bomen gaan uitbotten, waarbij de sapstroom, door de worteldruk en later ook door de zuigkracht van de bladeren, suikeroplossingen en zouten aanvoert naar de groeiende delen. In een van de bijdragen uit de reeks „Voedselopname bij merkwaardige planten” wordt hierop door Dr. Dijkstra nader ingegaan. Dit artikel zal de lezer wel spoedig onder de ogen krijgen.

De heer D. Coonen had een vergiftigingsgeval geconstateerd bij Munnikbos. Verscheidene duiven waren dood op een akker aange troffen, vermoedelijk wegens het eten van vergiftigd graan, maar ook spreeuwen en vinken waren bezweken na het drinken van vergiftigd water uit een plasje. Zoals bekend is legt de kikker zijn eieren in zulk ondiep water; het kikkerrit kan soms wel eens iets boven het water uitsteken.

Dr. Dijkstra had kikkerrit, vermoedelijk afkomstig van de bruine kikvors, uit een ondiepe plas bij Baraque Michel meegenomen om na te gaan of deze eieren ook vernietigd waren door de nachtvorst, waarbij opgemerkt moet worden dat het enkele nachten 8° C gevoren had. Ze kwamen evenwel normaal uit. Tenslotte werd de Huisboktor, *Hylotrupes bajulus* vertoond. De larve van deze soort is erg schadelijk doordat hij in het hout van meubelen gangen maakt. Opmerkelijk is het grote verschil dat bestaat in de grootte van het volwassen dier, deze kan variëren van 6.5-19.5 mm.

Tenslotte nog enkele vogelwaarnemingen:

Velduil	17 XII 1967	Stevensweert	1 ex.
Roodhalsfuut	16 I 1968	„	1 ex.
Bokje	13 I „	Ohé en Laak	4 ex.
Bonte strandloper	13 I „	„	3 ex.
Brilduiker	6 I „	Leeuwen	1 ♀
Krakeend	20 I „	Stevensweert	1 ♂
„	9 III „	Ohé en Laak	1 ♂ + 1 ♀

Grote zaagbek	20	I	1968	Stevensweert	2	♀
Middelste zaagbek	4	II	"	Leeuwen	1	♂
"	2	III	"	"	I ♂ + I ♀	
"	9	III	"	"	1 ♂ + 1 ♀	
Nonnetje	17	XII	1967	Stevensweert	2	♂ + ♀
"	20	XII	"	"	2	♀
"	21	I	1968	Leeuwen	4	♀
"	4	III	"	Asselt	1	♀
"	2	III	"	Leeuwen	3 ♂ + 4 ♀	
"	9	III	"	"	3 ♂ + 4 ♀	
Rietganzen	4	I	"	Ransdalerveld	300	grazend (Ubachs)
"	8	I	"	Benzenrade	c.a. 300	overvliegend (Brouns)
"	13	I	"	Benzenrade	80-100	grazend (Brouns)
"	21	I	"	Stevensweert	15	overvliegend
"	"	"	"	Leeuwen	c.a. 45	op het water
"	"	"	"	Asselt	46	grazend
"	2	III	"	Leeuwen	20	overvliegend
Kleine zwaan	6	I	"	Leeuwen	27	
"	21	I	"	Leeuwen	23 + 6	juv.
"	4	II	"	Stevensweert	1	
"	17	II	"	Leeuwen	2 ad. + 3 juv.	
Wilde zwaan	6	I	"	Asselt	3 ad. + 3 juv.	
"	17	II	"	Stevensweert	2 ad. + 4 juv.	
"	2	III	"	"	4 ad. + 8 juv.	
"	2, 9, 16	III	"	Leeuwen	2 ad. + 3 juv.	
Bruine kiekendief	4	II	"	Omgeving Echterbos	1 ad.	
Rode wouw	13	III	"	Thull draaiend zw-no	1 (W. de Veen)	
Tureluur	13, 21	I	"	Ohé en Laak	1 ex. in gezelschap met witgatje	
"	15	III	"	„Poelen” Geleen	1 (W. de Veen)	

Volgens Avifauna van Limburg zijn er geen winterwaarnemingen van de tureluur in Limburg bekend en als uiterste data worden genoemd: 26-II-1959 Itteren en 21-XI-1930 Valkenburg.

Nieuws uit de Natuurhistorische Werkgroep

Pepijnsland

Geen zondag sla ik over om op bepaalde plekken in onze gemeentebossen te vertoeven, samen met m'n echtgenote.

Op een zondag zaten we op een klein plateau waar we nogal veel vertoeven, toen ik in de nabijheid twee eieren zag liggen, nogal langwerpig. Er was niets te zien van een nest of ook maar iets wat daar op leek.

Ik raapte de eieren op om ze te bekijken en legde ze ook weer op dezelfde plaats terug op 't zand. Tot m'n grote verbazing vliegt er plots een nogal grote vogel tegen me op en slaat met de vleugels tegen me op. We zijn weer gaan zitten en ik overdrijf niet, als ik zeg dat op zéér korte afstand de vogel op de eieren ging zitten. Af en toe kwam hij er vanaf en kwam hij tot vlak bij onze stoel zitten. Opvallend waren de schutkleur en de brede bek. Om de drie dagen ging ik er naar toe en steeds verliet hij dan weer de eieren om tot vlak bij ons te komen. Maar het gekke was, hij hield de kop steeds van ons afgewend. Later kwamen de jongen waarvan we de groei ook weer op de voet hebben gevolgd.

De vogel ziet slecht, overdag tenminste; vooral bij zonnig weer hield hij z'n kop van de zon afgericht. Het typische was wel dat hij bij ieder bezoek de jongen verliet om tegen me aan te komen vliegen. Een schoonbroer van me, geestelijke in Denemarken, en op bezoek in Echt, heb ik meegenomen om het hem te laten zien. Hij heeft goed moeten kijken om de vogels te zien vanwege de schutkleur. Ze zaten er nog. De oude zat op de jongen en onder iedere vleugel stak een kopje uit. Verschillende keren ben ik er naar toe gegaan bij het vallen van de avond en 'snachts. De oude vogel ving dan grote moten en kevers en als hij de jongen ging voeren, staken deze hun kop geheel in de bek van de oude. Alles is goed gegaan en de jongen zijn goed opgegroeid en uitgevlogen. Kenmerkend zijn de brede bek, de schutkleur gelijkend op boomschors, de korte pootjes, de lange staart en grote vleugels, de roep: errr - errr als doffe klank van een aflopende wekker; de vlucht is cirkelend.

H. Pustjens,